

Učebné osnovy

Názov predmetu	Slovenský jazyk a slovenská literatúra
Časový rozsah výučby	3 hodiny týždenne, spolu 99 vyučovacích hodín
Ročník	prvý
Škola (názov, adresa)	Gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským – Gimnázium, Mládežnícka 22, Šahy – Ipolyság
Názov ŠkVP	Centenárium
Kód a názov ŠVP	ISCED 3A – Vyššie sekundárne
Kód a názov študijného odboru	7902 5 gymnázium
Stupeň vzdelania	Vyššie sekundárne vzdelanie – ISCED 3A
Dĺžka štúdia	4 roky
Forma štúdia	denná
Vyučovací jazyk	maďarský jazyk
iné	

Časová dotácia

Slovenský jazyk a slovenská a literatúra	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Spolu
Štátny vzdelávací program	2	2	2	2	8
Školský vzdelávací program	1	1	1	1	4
Spolu	3	3	3	3	12

Odporúčaný počet hodín pre jednotlivé zložky predmetu SJasL na SŠ

Slovenský jazyk a slovenská a literatúra	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Spolu
Štátny vzdelávací program	2	2	2	2	8
Jazyk	1	1	1	1	4
Literatúra	1	1	1	1	4
Konverzácia – školský vzdelávací program	1	1	1	1	4

PREDMET: SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA

Charakteristika predmetu

Obsahom vyučovania slovenského jazyka je systematické formovanie, rozvíjanie a prehľbovanie vedomostí, zručností a návykov zameraných na tieto oblasti:

- jazyk, slovná zásoba, gramatika;
- reč ako fungovanie jazyka v procese komunikácie, ktorá zahŕňa receptívne a produktívne rečové zručnosti, t.j. čítanie a počúvanie s porozumením, ústny a písomný prejav;
- učebné zručnosti, ktoré žiakovi umožňujú efektívne sa učiť, samostatne získavať, spracovávať a uchovávať informácie.

Jadrom vyučovania slovenského jazyka je aktívny rozvoj vyjadrovacích schopností žiakov, ktorý sa opiera o nevyhnutne poznatky zo štylistiky a komunikácie a o všeobecnejšie poznanie systému jazyka.

Slovenský jazyk pre stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským obsahuje tri okruhy: konverzáciu, sloh a gramatiku.

Hodiny konverzácie majú rozširovať a prehĺbovať zručnosti a návyky žiakov v ústnom a písomnom prejave tak, aby sa vedeli zorientovať v aktuálnych životných situáciách a pohotovo reagovať na vzniknutú udalosť. Pri preberaní jednotlivých tematických okruhov treba nadviazať na lexikálny základ žiakov zo základnej školy.

Konverzačné témy sa týkajú nasledujúcich oblastí:

1. spoločensko-kultúrna oblasť;
2. objavy a poznatky technického a prírodovedného charakteru;
3. populárno-vedecké tematické okruhy.

V rámci vyučovania slovenského jazyka má dôležitý význam sloh. Jeho obsah tvoria slohové útvary, ktoré sú súčasťou každodenného života (životopis, žiadosť, prihláška, objednávka, splnomocnenie, úvaha). Všetky postupy a útvary treba preberať s väčším dorazom na samostatnú prácu žiaka (rozvoj zručností), na uplatnenie jeho osobnosti, vyjadrovanie vlastného názoru a rozvoj jeho individuálneho štýlu.

Keďže žiaci na základných školách si majú osvojiť základy slovenskej gramatiky a pravopisu, v prvom a druhom ročníku šesťročného gymnázia treba pokračovať v tomto procese, resp. ukončiť tento proces a v treťom až šiestom ročníku je cieľom vyučovania tohto predmetu iba rozširovanie učiva. Preto hláskoslovie, tvaroslovie a skladba majú byť vo vyšších ročníkoch analyzované predovšetkým zapojením celého kolektívu do vyučovacieho procesu. Pri gramaticko-pravopisných javoch slovenského jazyka treba zdôrazniť najmä tie javy, ktoré sú odlišné od materinskej reči žiakov.

Časovo prvým cieľom literárnej výchovy na strednej škole s vyučovacím jazykom maďarským je rozbor a interpretácia literárneho diela, pričom sa usiluje o postupné prekonávanie naivnej úrovne recepcie, pri ktorej sa žiak ako čitateľ primárne sústreďuje na prvý, sujetový plán diela. Analytické a interpretačné činnosti sa preto na začiatku prvého ročníka ešte sústreďujú na dôkladné zvládnutie významovej a kompozičnej stránky dejovej línie.

Ciele učebného predmetu

Hlavný cieľ vyučovania predmetu obsahuje tri cieľové komponenty:

- komunikatívny, kognitívny a formatívny.

Ciele vzdelávacej oblasti smerujú k zabezpečeniu tých kľúčových kompetencií, ktoré sú sledované všetkými učebnými predmetmi a ktoré sa realizujú v každom učebnom predmete podľa ich špecifik.

V oblasti slovenského jazyka a slovenskej literatúry pre gymnáziá s vyučovacím jazykom maďarským sa budú sledovať a realizovať nasledujúce cieľové zámery:

- Rozvoj žiackeho umeleckého nazerania na základe veku primeraných praktických a intelektových činností s využitím indukčných a dedukčných metód získavania nových vedomostí, zručností a postojov;

- Presné používanie terminológie v rámci konverzácie, slohu ako aj jazykovej výchovy, v kontextuálnej konštrukcii. Osvojené postupy, pojmy využívať pri riešení jazykovo-literárnych tematických oblastí. Rozvíjať komunikatívne zručnosti a schopnosti aj v podobe vedenia dialógu a diskusie na obhajovanie vlastných tvrdení a predstáv;

- Chápať a používať jazyk ako znakový systém, ako prostriedok s rozličnými funkciami: kognitívnu, komunikatívnu a expresívnu. Získať skúsenosti v aktívnej aplikácii jazyka v hovorenej i písanej forme;

- Podporiť a upevňovať kladné morálne a vôľové vlastnosti ako je samostatnosť, rozhodnosť, vytrvalosť, húževnatosť, sebakritickosť, kritickosť, cieľavedomá seba výchova, seba vzdelávanie, dôvera vo vlastné schopnosti a možnosti, systematickosť a presnosť pri riešení úloh.

III. PREDMETOVÉ KOMPETENCIE

(Slovenský jazyk a slovenská literatúra)

Kľúčové kompetencie

Kľúčové kompetencie v predmete „Slovenský jazyk a slovenská literatúra“ na gymnáziách s vyučovacím jazykom maďarským predstavujú súhrn predpokladaných vedomostí, zručností, schopností a postojov, ktoré prispievajú k úspešnému zapojeniu sa jedinca do života spoločnosti. Kľúčové kompetencie sa navzájom prekrývajú a dopĺňujú. Žiaci si ich osvojujú nielen na základnej škole, ale aj po jej ukončení. Ide teda o celoživotný proces dlhodobého vzdelávania.

a) rozvoj schopností, zručností a návykov pri čítaní s porozumením:

- Rozumieť pokynom a inštrukciám i kratším súvislým prejavom učiteľa;
- Pochopiť jadro rozhovoru medzi dvomi i viacerými partnermi a určiť ich vzájomné

vzťahy;

- Porozumieť monologickému a dialogickému textu;
- Odlíšiť podstatné informácie od nepodstatných;
- Robiť si poznámku k počúvanému textu;
- Naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom.

b) rozvoj schopností, zručností a návykov pri ústnom prejave:

- Klásť otázky a odpovedať na otázky k danej téme;
- Vyjadriť svoje stanovisko k istému rozhovoru;
- Pochopiť podstatu informácie a okamžite reagovať na vzniknutú situáciu;
- Reprodukovať udalosti, príbehy z vlastného života;
- Reprodukovať obsah literárneho textu a osobitne dbať o kompozíciu ako aj o literárnoteoretické a jazykové javy.

c) rozvoj schopností, zručností a návykov pri písomnom prejave:

- Aplikovať získané poznatky z pravopisu a gramatiky;
- Kreatívne skoncipovať text o rôznych témach, udalostiach, príbehoch ako aj písomne interpretovať odborný text;
- Nadviazať kontextuálne na maďarskú literatúru, objasňovať špecifiká tých javov, ktoré sú charakteristické pre obe literatúry.

Odborné kompetencie:

- Orientovať sa v základnej jazykovednej a literárnoteoretickej oblasti pri pochopení, používaní a interpretovaní textov v jazykovej a literárnej sfére;
- Schopnosť adekvátne pochopiť podstatu a rozlíšiť úlohy v oblasti medzipredmetových vzťahov;
- Zorientovať sa dokonale v komparatistike pri čiastkových vedeckých prácach;
- Zvládnuť preberané slohové útvary, gramatické zákonitosti a analýzy literárneho diela; ich aplikácia v každodennej praxi.

Občianske kompetencie:

- Prenášať svoje poznatky, skúsenosti, postoje a zručnosti na svoje okolie (rodina, škola, kultúrno-literárne zväzky, spolky);
- Vytvárať možnosti na propagovanie jazykovo-literárnej kreatívnej činnosti v mimotriednych a mimoškolských pomeroch.

Spoločné kompetencie s inými vyučovacími predmetmi:

Maďarský jazyk a literatúra: komparatistické súvislosti s materinským jazykom; nadväznosť

v jazykovej a literárnej sfére atď.

Dejepis: literárno-historické súvislosti atď.

Etika: etické a morálne princípy človeka; vzťah náboženstva k svetským problémom a naopak; význam náboženstva na vývoj literatúry atď.

Estetika: vytvorenie a pestovanie estetických zásad atď.

Matematika: číselné operácie; štatistické vyhodnocovanie výsledkov meraní; grafické znázornenie úrovne dosiahnutých výsledkov atď.

Informatika: práca s počítačom – vyhodnocovanie meraných výsledkov v tabuľkách; evidencia výsledkov; vyhľadávanie údajov a informácií z internetových zdrojov atď.

Geografia: geografické súvislosti konverzácie a literatúry.

Vzdelávací štandard

1. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

KONVERZÁCIA

Kľúčové pojmy: príbuzenské vzťahy, deľba práce, trávenie voľného času, racionálna výživa, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, správna životospráva, školská a mimoškolská činnosť, rekreačný a vrcholový šport, olympijské hry.

Obsahový štandard

Rodina – členovia rodiny, vzťah medzi rodičmi a deťmi, príbuzenské vzťahy, spolu- žitie generácií, spôsob života rodiny, konflikty, problémy, deľba práce, spoločne strávené chvíle atď.

Bývanie, domov – typický spôsob bývania na Slovensku, časti a zariadenie bytu, domu, vonkajšie prostredie, možnosti bývania atď.

Nákupy a služby – tradičné a moderné možnosti nakupovania, výhody a nevýhody nakupovania v malých obchodoch, supermarketoch a hypermarketoch, možnosti trávenia voľného času v hypermarketoch, služby, ktoré ponúkajú, jednotlivé druhy obchodov alebo oddelení v obchodných domoch, cestovanie za nákupmi atď.

Zdravie a zdravotná starostlivosť – základný systém zdravotníctva, zdravotné poisťovne, starostlivosť jednotlivca o vlastné zdravie – racionálna výživa, následky nesprávnej životosprávy, osobná hygiena, časti tela, návšteva u lekára, detské, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, symptómy bežných ochorení atď.

Vzdelávanie – typy škôl od materskej školy po vysoké školy, štátne, cirkevné a súkromné školy, povinná školská dochádzka, učebné predmety, školská a mimoškolská činnosť, možnosti a význam vzdelávania, možnosti štúdia v zahraničí atď.

Šport – príčiny a význam športovania v živote človeka, masový, rekreačný, vrcholový šport, druhy športu, športové disciplíny, adrenalínové športy, individuálne a kolektívne druhy športov, najvýznamnejšie športové podujatia, olympijské hry a ich tradícia, možnosti športovania, významní slovenskí športovci, posilňovne, osobný vzťah k športu atď.

Výkonový štandard

Rodina

- dokázať hovoriť plynule o sebe, o členoch svojej rodiny, o významných momentoch v jeho živote, rodinných vzťahoch, domácich prácach, rodinných oslavách, dokáže povedať svoj názor na poslanie rodiny i na problémy súčasnosti.

Bývanie, domov

- dokázať opísať svoj domov a zariadenie, vybavenie domácnosti, vie porovnať život v meste a na vidieku, povedať výhody a nevýhody, dokáže hovoriť o súčasných trendoch v bývaní, vie povedať svoju predstavu o bývaní do budúcnosti.

Nákupy a služby

- dokázať hovoriť o moderných trendoch v spôsobe nakupovania, o nákupných zariadeniach a ich jednotlivých oddeleniach, o druhoch tovaru a špeciálnych obchodoch, službách (banka, pošta, polícia, poisťovňa);
- vedieť, čo je reklama a dokázať povedať svoj názor na ňu.

Zdravie a zdravotná starostlivosť

- dokázať pomenovať časti ľudského tela - vedieť vymenovať bežné, infekčné a civilizačné choroby, úrazy, duševné a fyzické stavy;
- dokázať opísať priebeh návštevy u lekára, oddelenia polikliniky a nemocnice;
- dokázať hovoriť o prevencii, zdravom spôsobe života, správnej životospráve, telesnej a duševnej hygiene.

Vzdelávanie

- dokázať opísať systém vzdelávania na Slovensku a povedať svoj názor na vzdelávanie na Slovensku;
- vedieť hovoriť o živote školy, ktorú navštevuje, predmetoch a mimoškolskej činnosti;
- dokázať hovoriť o vzťahoch v triednom kolektíve a o vzťahoch s vyučujúcimi.

Šport

- dokázať samostatne hovoriť o význame športovania pre človeka, o druhoch športu a ich špecifikách, o najobľúbenejších druhoch športu, o atraktívnych a nebezpečných športoch, o vlastnom záujme o šport, dokáže podať svoj názor na drogy, doping a finančné zákulisie športového sveta, dokáže popísať najznámejšie športové podujatia a súťaže.

SLOH

Obsahový štandard

Zostavenie osnovy prečítaných textov, reprodukcia textu na základe osnovy, stručná a podrobná reprodukcia, dialógy v bežných životných situáciách, výber správnych jazykových prostriedkov (spisovné a nespisovné slová, hovorové a slangové slová).

Štylizácia krátkych ústnych prejavov podľa daných konverzačných situácií (opíšte, povedzte, porovnajte, vysvetlite, pozvite atď.) – ospravedlnenie, poďakovanie, vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu, odmietnutie, blahoželenie, pozvanie, poskytnutie informácie atď.

Jednoduchý opis prostredia (domu, bytu, školy, triedy, zdravotníckeho zariadenia, nákupného strediska, telocvične), pracovného postupu.

Výkonový štandard

- vedieť práve vybrať komunikatívne činitele pri tvorbe a štylizácii krátkych ústnych prejavov;
- dokázať správne formulovať informáciu a poskytnúť informáciu;
- dokázať správne vyjadriť poďakovanie, ospravedlnenie, nesúhlas, odmietnutie;
- preukázať schopnosť štylisticky správne vyjadriť sústrasť, blahoželať k rôznym slávnostným udalostiam v ústnom a písomnom prejave;
- viesť dialóg v bežných životných situáciách;
- štylizovať jazykovo a vecne správne aktuálne správy, oznamy, hlásenie, pozvánku, telefonický rozhovor, inzerát, reklamu.
- vedieť podať charakteristiku opisných slohových útvarov;
- vedieť vysvetliť obsah opisného slohového postupu;
- dokázať vysvetliť uplatňovanie opisného slohového postupu v jazykovom štýle;
- dokázať napísať odborný opis, opis pracovného postupu, charakteristiku.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Tematický celok: **Opakovanie učiva zo základnej školy**

Tematický celok: **Tvorenie gramatických tvarov**

Obsahový štandard

Problémové pády pri podstatných menách: nominatív plurálu pri vzoroch chlap, hrdina, dub; lokál singuláru pri vzore chlap, dub; inštrumentál singuláru s dôrazom na pádovú príponu –mi, -ami a iné.

Tvorenie a používanie slovesných tvarov: prítomný čas, minulý čas, budúci čas, prechodník, trpné prídavné.

Rozširovanie a upevňovanie vedomostí o tvorení nepravidelných tvarov pri jednotlivých slovných druhoch: supletivizmus pri podstatných menách, slovesách, prídavných menách a pri zámenách.

Používanie zvratných zámen *sa* a *si* v hovorenom a písomnom prejave.

Rozlišovanie jednotlivých tvarov zámen a ich používanie v komunikácii.

Používanie gramatických tvarov v komunikácii, problémových cvičeniach a v domácich úlohách.

Výkonový štandard

- vedieť vysvetliť, čo rozumie pod termínom gramatický tvar;
- ovládať teoreticky aj prakticky prebraté učivo o tvorení gramatických tvarov;
- zdokonaľovať sa v tvorení gramatických tvarov skloňovaním a časovaním;
- dokázať v praxi využívať tvary jednotlivých vzorov slovných druhov, ktoré sa ohýbajú skloňovaním;
- v gramatických cvičeniach a na hodinách konverzácie si upevňovať teoretické poznatky o základných a alternujúcich pádových príponách, predovšetkým pri podstatných menách;
- osvojovať si tvary jednotlivých zámen s dôrazom na praktické využívanie zvratného *sa* a *si* v komunikácii;
- na základe praktických cvičení získavať kompetencie v používaní tvarov prídavných mien, čísloviek a prísloviek.

Tematický celok: **Väzba slovies v slovenčine**

Obsahový štandard

Upevňovanie vedomostí o slovesách ako o dynamickom slovnom druhu. Osvojovanie si učiva o slovesných vzoroch a slovesných triedach. Nepravidelné časovanie slovies, časovanie neplnovýznamového slovesa byť a používanie jeho tvarov. Identifikovanie a pomenovanie slovesných tvarov v texte.

Valencia a intencia slovesa.

Zhoda slovesa v úlohe slovesného prísudku a menného prísudku s podmetom a väzba slovesa v úlohe slovesného či menného prísudku s predmetom.

Využívanie slovesných tvarov a väzby slovesa pri písaní slohovej práce, predovšetkým pri písaní rozprávania.

Výkonový štandard

- ovládať prakticky poučku o slovesách a vie tento slovný druh konfrontovať s ostatnými slovnými druhmi;
- upevňovať si vedomosti o termínoch valencia a intencia slovesa;
- nielen teoreticky, ale aj prakticky vysvetliť, čo rozumieť pod termínom väzba slovies;
- vo vete vedieť určiť, s akými slovnými druhmi či vetnými členmi sa môže sloveso viazať;
- nadobudnúť istotu pri tvorení základných slovesných tvarov;

- vedieť vyčíslovať akékoľvek sloveso a vedieť ho v správnom tvare použiť vo vete;
- vedieť správne používať zvrátne, stálo zvrátne a nezvrátne slovesá;
- vedieť správne využívať osobné prípony v 3. osobe plurálu.

Tematický celok: **Pravopis - základné pravidlá písania i, í/y, ý**

Obsahový štandard

Opakovanie a zdokonaľovanie sa v učive o vybraných slovách a o odvodených slovách. Písanie i, í / y, ý v rôznych tvaroch podstatných mien a prídavných mien s ohľadom na pádové prípony a na prvý pád množného čísla pri zhode prídavného mena so životným podstatným menom. Písania *i* v lokáli singuláru a písanie i, í / y, ý v ostatných pádoch.

Výkonový štandard

- vedieť zdôvodniť, čo rozumieť pod termínom vybrané a odvodené slovo;
- na základe analýzy a porovnávania gramatických tvarov vedieť správne písať i/í, y/ý;
- vedieť nielen teoreticky, ale aj prakticky uviesť vzory, v ktorých sa píše v nominatíve plurálu i/í a v ktorých y/ý;
- na základe analýzy textu vedieť vysvetliť gramatické javy týkajúce sa písania i/í, y/ý;
- dokázať zdôvodniť pravopis písania i/í, y/ý v prídavných menách s dôrazom na prvý pád množného čísla pri zhode so životným podstatným menom.

SLOVENSKÁ LITERATÚRA

1. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Tematický celok: **Ľudová slovesnosť**

Obsahový štandard

- Žánre ľudovej slovesnosti (piesne historické, ľúbostné, vojenské, zbojnícke, uspávanky, trávničky, balady, povesti, rozprávky, príslovia a porekadlá, pranostiky atď.);
- Vplyv ľudovej slovesnosti na umelú literatúru;
- Zberatelia ľudovej slovesnosti;
- Spoločné a odlišné znaky slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Výkonový štandard

- spoznávať najcharakteristickejšie znaky ľudovej slovesnosti;
- dokázať rozlíšiť ľudovú slovesnosť od umelej literatúry; mať dokonalé vedomosti o slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Tematický celok: **Stredoveká slovenská literatúra**

Obsahový štandard

- Staroslovienská literatúra (pôsobenie Cyrila a Metoda na Veľkej Morave);
- Písomné pamiatky pôvodnej a prekladovej literatúry;
- Stručný prehľad stredovekej latinskej literatúry (legendy, kroniky);
- Humanizmus a renesancia – stručný prehľad;
- Baroková literatúra (náboženská a svetská literatúra) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- chápať kultúrno-politický význam oboch veľkomoravských vierozvestcov a stotožňovať sa s nimi na základe autentických staroslovienskych textov;
- dokázať pochopiť pomocou prekladov legend a kroník ich život a spoločensko-politickú činnosť;
- dokázať nájsť rozdiel a totožnosti medzi barokovou náboženskou a barokovou svetskou literatúrou.

Tematický celok: **Osvietenstvo a klasicizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristika obdobia klasicizmu – národnobuditeľské tendencie (Anton Bernolák);
- Jozef Ignác Bajza – autor prvého slovenského románu;
- Slovanská vzájomnosť v dielach Jána Kollára;
- Myšlienky humanity, slobody, vlastenectva a národného uvedomovania v tvorbe Hollého.
- Kritik slovenského malomeštiactva a jeho kultúrnej zaostalosti – Ján Chalupka.

Výkonový štandard

- dokázať definovať spoločenské, filozofické a politické udalosti osvietenstva a interpretovať jeho národnobuditeľské tendencie v slovenskej literatúre a kultúre;
- vedieť pozitívne hodnotiť činy slovenských autorov v kontexte vývoja;
- upevňovať získané poznatky a vedieť ich aplikovať pri kritike vtedajších a súčasných spoločenských a kultúrnych nedostatkoch.

Tematický celok: **Romantizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristické znaky slovenského romantizmu;

- Vlastenecký a demokratický pátos v dielach Sama Chalupku;
- Problematika osobného a spoločenského v poézii Andreja Sládkoviča, spoločné znaky ospievania lásky v Maríne a Detvanovi;
- Detvan – rozbor úryvku lyricko-epického diela;
- Revolučné myšlienky v revolučnom období u Janka Kráľa;
- Ľudový odboj proti feudalizmu v Bottovej tvorbe Smrť Jánošíkova;
- Prejav irónie v Kalinčiakovej epike Reštavrácia;
- Epická tvorba Štúrovej generácie;

Výkonový štandard

- naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom;
- dokázať analyzovať a interpretovať diela autorov z obdobia romantizmu;
- chápať systémovú celistvosť a celkovú umeleckú pôsobnosť literárneho diela.

Tematický celok: **Porevolučné a matičné obdobie**

Obsahový štandard

- Spoločensko-politické a literárno-umelecké pomery po občiansko-demokratickej revolúcii v roku 1848 – 1849;
- Literárny život v matičnom období;
- Krátka informácia o diele Jonáša Záborského;
- Charakteristika dobových spoločenských udalostí v dramatickej tvorbe Jána Palárika.

Výkonový štandard

- vedieť charakterizovať prechodné obdobie od romantizmu k realizmu;
- vedieť interpretovať myšlienku vzájomnej spolupatričnosti medzi Slovákmi a Maďarmi.

Stratégia vyučovania

Pri vyučovaní sa budú využívať nasledovné metódy a formy vyučovania

Metódy, formy a postupy vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry

Vo vyučovacom procese by mali učitelia využiť také formy, metódy a postupy, ktoré sú veku primerané, vyvolávajú u žiaka záujem o predmet a tým ho bezprostredne usmerňujú ku kreatívnej činnosti. Ak zo strany učiteľa vyučovacia hodina bude tvorivá a obsahne systémovosť (štruktúru), tým bude výklad koncentrovanejší a efektívnejší.

V prípade *riadených kontrolovaných techník* sa najčastejšie využívajú:

- a) zadanie úlohy, uvedenie žiakov do problematiky; sústredenie pozornosti žiakov na cieľ vyučovacej hodiny;
- b) vysvetlenie obsahu danej tematiky na vyučovacej hodine s využívaním najmodernejších

výchovno-vyučovacích prístrojov;

- c) prednes dialógu alebo rozprávania;
- d) kontrolu žiackych prác, ústnych prejavov;
- e) otázky a odpovede vyjadrovania a iné.

Spomedzi *čiasťne riadených techník* zohrávajú poprednú úlohu nasledujúce techniky:

- a) prednes dialógu alebo rozprávania;
- b) opakovanie, vrátane opakovanie formou testu;
- c) vyrozprávanie príbehov na základe testov;
- d) prenášanie informácií: z jednej formy rečovej činnosti do druhej;
- e) príprava: učenie sa žiakov, tiché čítanie, samostatná práca s učebnicou atď.

Spomedzi *voľných nekontrolovaných techník* majú výraznú prioritu:

- a) štruktúracia vyučovacej hodiny alebo aktivita triedy (organizácia disciplíny, vonkajšie usporiadanie triedy);
- b) reťazový dialóg, resp. rozvíjanie dialógu; podľa obrázkov, pohľadníc, mimetizácie;
- c) referáty: na základe učebnice, počúvania, výskumu;
- d) typické autentické rozhovory – spoločensky orientovaná interakcia, brainstorming a pod.

V rozvíjaní cieľových schopností stredných škôl sa najviac osvedčuje počúvanie s porozumením, tvorba ústneho prejavu (slohové práce, štylizované cvičenia; vlastná tvorivá aktivita – jej častá aplikácia pomôže žiakovi zbaviť sa stresu a nepripravenosti), rozvíjanie slovnej zásoby (slohové práce, riešenie neznámych slov hľadaním synonym, opisom, priblížením, tvorba kompozície pomocou slovníkov, čítanie literárnych diel), jazykový výcvik (opakovanie modelových viet, sústavné precvičovanie gramatických javov), práca s literárnym textom (referáty a koreferáty, analýza kontextu).

Z druhov jazykových cvičení sú najosvedčenejšie:

- a) substitučno-rozširujúce;
- b) substitučné;
- c) transformačné a drilové (transformácia *lingv.* = zmena jednej gramatickej kon-

štrukcie na druhú gramatickú konštrukciu, pričom je zachovaný ten istý alebo blízky význam; dril = mechanický výcvik, mechanické nacvičovanie). Základné poznatky

V súčasnosti sa neustále zvyšuje záujem ľudí o vlastnú kultúru a tým aj o svoju kultúrnu identitu. Ľudia sa usilujú nájsť svoje miesto v spoločnosti a korene v tom-ktorom národe. Preto multikultúrna výchova ako jedna z priorít Európskej únie cez svoje regionálne kultúrne mechanizmy (noviny, knihy, múzeá, galérie, kultúrne domy) a školské ustanovizne umožňujú hlbšie načrieť do historicko-politických, kultúrno-literárnych alebo ekonomických oblastí spoločenského života. Multikultúrne vzdelávanie by mohlo lepšie zvýrazniť národné motívy a hodnoty jednotlivých

regiónov.

Poznatky o vlastnom regióne získame aj vo vyučovacom procese prostredníctvom oblastných-regionálnych knižníc, kníh, brožúr ako aj študijných exkurzií. V rámci rozširujúceho učiva aj školský vzdelávací program si vytýčil za cieľ lepšie spoznávať menej známe regióny ako aj hodnoty iných národností, čím dochádza k uvoľňovaniu napätia medzi komunitami, čo pramení predovšetkým z rôznych predsudkov rodinného alebo školského prostredia.

Ciele regionálnej výchovy a vzdelávania

- Na vyučovacích hodinách pri pestovaní medzipredmetových kontaktov poukázať na totožnosti a odlišnosti medzi regionálnymi fenoménami a spoločenskými úzusmi;

- V jazykovednej oblasti nabádať žiakov, aby zhromažďovali regionálne javy: názvy častí chotára rodnej obce, mesta; verzie ľudovej slovesnosti (piesne, básne, porekadlá, pranostiky, frazeologické jednotky, nárečové výrazy); odlišnosti vo fonetike a fonológii, morfológii či syntaxe a pokúsili sa o ich subjektívny výklad;

- Usilovať sa vštepiť do duševno-duchovného života žiaka lásku k rodnému kraju, mestu, obci a podporovať ich snahu o vytvorenie regionálnej koncepcie zveľaďovania rodiska;

- Vo vyučovacom procese aktualizovať a spojiť regionálnu tematiku integrovanou výučbou;

- Všemožne sa starať o zainteresovanosť jednotlivca na spoločenskom živote užšieho regiónu: školy, obce, okolia, komunity;

- Na hodinách spoločenskovedných predmetov svojimi subjektívnymi a objektívnymi príkladmi sa má učiteľ usilovať o socializáciu jednotlivca s prostredím regiónu.

Regionálne vyučovanie

Hrdosť, identita s krajom, ľudská dôstojnosť musí každého motivovať k dokonalejšiemu spoznávaniu svojho užšieho kraja-územia. Regionálna výchova a vzdelávanie znamená, že sa do výkladu určitého literárneho obdobia zabuduje, systematicky dopĺňa aktuálny regionálny prvok, čo sa má odzrkadľovať predovšetkým v tvorbe časovo-tematických plánov pri zvýšení týždennej hodinovej dotácie slovenského jazyka a slovenskej literatúry.

Vo vyučovacom procese regionálnej výchovy sa nachádzajú tri základné postupy: komplexnosť, integrovanosť a trvácnosť.

Komplexnosť znamená preskúmanie všetkých stránok života toho-ktorého územia – spoločenské, sociálne, ekonomické, historické, botanické, kultúrne, literárne a iné. Učivo je doplnené množstvom informácií, pričom si hodnotu života uvedomuje sám žiak, ktorý je príslušníkom istého

regiónu.

Integrovanosť. Ide o princíp korelatívnosti, vzájomného prelínania a prepájania poznatkov z rôznych oblastí a vedeckých disciplín. Takto možno získať komplexný obraz o súvislostiach a vzťahoch, ktoré prispievajú k celostnému prístupu svojou mnohostrannosťou.

Trvácnosť. Vedomosti v oblasti regionálnej výchovy skôr utkvajú v pamäti príslušníka regiónu, než udalosti celoslovenského charakteru. Poznatky o javoch, udalostiach, predmetoch či osobách žiak emocionálne tak prežíva, že to už nikdy nezabudne.

V literárno-kultúrnej oblasti regionálneho pôsobenia sú v popredí pozornosti nasledujúce kritériá:

- Autori a kultúrni dejatelia regionálneho charakteru;
- Komparácia asociovaných umení;
- Slovensko – maďarské kultúrne a literárne vzťahy.

Návšteva kultúrnych inštitúcií

Školský vzdelávací program umožňuje vyučovaciemu personálu (riaditeľ, vyučujúci, predmetová komisia), aby v školskom roku žiaci mohli vyhľadávať kultúrno-literárne inštitúcie.

Kultúrny dom slúži pre zábavu školskej mládeže. Občas vo vyučovacom čase sú usporiadané kultúrne podujatia pre žiakov, v rámci ktorej prebieha filmové alebo divadelné predstavenie, alebo niekedy vystupujú aj hudobné telesá. Ak je v blízkom meste samostatný divadelný súbor, podujatie pre žiakov sa môže uskutočniť aj v tamojšom kultúrnom dome. Školská ustanovizeň úzko spolupracuje s kultúrnym domom a aspoň raz v roku vo vyučovacom čase usporiada stretnutie so spisovateľom.

Knižnica. Odborný výklad pracovníka tejto inštitúcie oboznamuje čitateľov-žiacov s rozdelením jednotlivých miestností knižnice (detská literatúra, literatúra faktu, krásna literatúra, odborná literatúra) ako aj s možnosťou hľadania literatúry pomocou čitateľského katalógu (katalogizačné pravidlá). Knižnica pritom propaguje aj svoje akcie a pritom vyhotovuje leporel na rôzne umelecko-literárne podujatia (výstavy regionálnych amatérskych ale i profesionálnych autorov, odborný výklad istého historického, umeleckého a literárneho obdobia, dejateľa atď.), čím získava záujemcov z radov stredoškolskej mládeže. Orientácia v knižničnom svete vzbudzuje záujem o písanú tvorbu, pomáha orientovať sa v literatúre-umení a zvyšuje schopnosť kreatívne zasahovať do problematiky všedných dní.

Rozširujúce učivo

Pod pojmom vyučovanie slovenského jazyka a slovenskej literatúry na gymnáziách a SOŠ rozumieme systematické formovanie, rozvíjanie a prehľbovanie vedomostí, zručností a návykov. Vyučovací predmet slovenský jazyk obsahuje tri oblasti: konverzáciu, sloh a jazykovú výchovu, pričom v praxi nevystupujú izolovane, ale z hľadiska komunikatívnej funkcie jazyka sa vzájomne spájajú.

a) Konverzácia v slovenskom jazyku

V rámci povinnej výučby konverzácie má dominantné postavenie rečová dispozícia, t. j. komunikatívnosť. Komunikatívne situácie sa vytvárajú na základe načrtnutých tematických okruhov, ale aj čítaním a počúvaním zaujímavých textov. Odporúčané témy prihliadajú i na využitie medzipredmetových vzťahov, čo posilňuje nielen utvrdzovanie konkrétnych poznatkov, ale aj ich sprostredkovanie v slovenskom jazyku.

Vo vyučovacom procese využívať rôzne formy, metódy a postupy, ktoré pomáhajú žiakom lepšie pochopiť učebnú látku, utvrdzovať poznatky a aplikovať ich v každodennej situácii. Pri tejto povinnej vyučovacej oblasti slovenského jazyka odporúčame pedagógom podľa subjektívneho zváženia vybrať si učivá, ktoré sú veku primerané žiakom, kým ďalšie témy presunúť do školského vzdelávacieho programu.

Obsah vzdelania

KONVERZÁCIA

2. ročník

Človek a príroda

Móda a obliekanie

Kultúra a umenie

3. ročník

Slovensko – Bratislava

Veda a technika

Môj región

4. ročník

Multikultúrna spoločnosť

Masmédiá

SLOH

2. ročník

- Informačný slohový postup (správy – počasie, doprava, šport).
- Štylizácia krátkych ústnych prejavov podľa naznačených konverzačných situácií (opíšte, povedzte, napíšte, porovnajte, vysvetlite atď.).

- Štylistické triedy slov (spisovné, nespisovné, slangové, hovorové, nárečové, familiárne, expresívne, vulgarizmy, eufemizmy).
- Transformácia nespisovných slov na spisovné, hovorového štýlu na náučný a opačne – praktické precvičovanie.

3. ročník

Náučný štýl – úvaha, referát, prednáška, výklad, diskusia, kritika, recenzia.

4. ročník

Rečnícky štýl a jeho útvary – diskusný príspevok, prejav, prednáška.

Základ rétoriky – rečnícky výcvik.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

2. ročník

Lexikografia

Typy slovníkov: Pravopisný slovník, výkladový Slovník slovenského jazyka, Synonymický slovník, Slovník cudzích slov. Práca so slovníkmi aj v elektronickej podobe na internete. Zapisovanie slov v slovníkoch – základný tvar slova. Frazeologizmy, príslovia, porekadlá a prirovnania.

Predložky spájajúce sa s dvoma pádmi

Predložky: neohybné a neplnovýznamové slová, ktoré stoja pred inými slovnými druhmi. Väzba predložiek s jednotlivými pádmi. Predložky viažu sa s jedným, dvomi a tromi pádmi. Nominatív vždy pád bezpredložkový; lokál vždy pád predložkový. Tvorenie zložených predložiek.

Súvetia

Prirad'ovacie a podrad'ovacie súvetie. Typy prirad'ovacích a podrad'ovacích súvetí. Právne a neprávne prirad'ovacie a podrad'ovacie súvetia. Jednoduché a zložené súvetie. Bezspojkové a spojkové pripájanie viet do súvetí. Spojka v rôznych typoch súvetí. Jednoduchá veta holá, rozvitá a veta s viacnásobným vetným členom.

3. ročník

Lexikológia

Obohacovanie slovnej zásoby čítaním, konverzáciou a písaním rôznych tvorivých slohových prác. Spisovné, nespisovné, hovorové, slangové a nárečové slová. Archaizmy, historizmy, knižné slová, básnické slová, poetizmy, odborné termíny, vulgarizmy. Synonymá, homonymá a antonymá v texte.

Poznatzky o neohybných slovných druhoch

Definícia a identifikovanie neohybných slovných druhov vo vete. Príslovky ako neohybný slovný druh s lexikálno-gramatickou kategóriou stupňovania. Úloha neohybných slovných druhov vo vete. Dôležitosť predložiek pri tvorení gramatických tvarov. Spojky v priradovacích a podradovacích súvetiach. Spojka vo viacnásobnom vetnom člene. Úloha častíc a citosloviec vo vete.

4. ročník

Súvetie

Literatúra a literárna teória – 2. až 4. ročník

Školský vzdelávací program v oblasti slovenskej literatúry obsahuje také tematické okruhy, ktoré sú ako rozširujúce učivo pre svoju menšiu závažnosť síce odporúčané, avšak práve preto sa nedostali do štátneho vzdelávacieho programu. Zo školského vzdelávacieho programu pre tematické celky zo slovenskej literatúry nebude vyčlenená samostatná hodina, ale odporúčame ich eventuálne prebrať v rámci toho-ktorého literárneho obdobia.

Do školského vzdelávacieho programu zo slovenskej literatúry by sme presúvali nasledujúce literárno-umelecké oblasti:

- Stredovekú slovenskú literatúru mimo ľudovej slovesnosti a klasicizmu (Ján Kollár, Ján Hollý) prebrať informatívne, nakoľko pojednávané učivo sa nezakladá na čitateľských zážitkoch a žiaci sú odkázaní na menej závažné a záživné texty;

- Stručný prehľad o predstaviteľoch sociálno funkčnej literatúry (Fraňo Kráľ, Peter Jilemnický);

- Motívy lyrického subjektu v humanizačnom procese spoločnosti v dielach avantgardných autorov (Martin Rázus, Ján Smrek, Emil Boleslav Lukáč; Rudolf Fabry, Vladimír Reisel, Štefana Žáryho;

- Zamerať sa na menej dôležitých autorov lyrizovanej prózy (Ludo Ondrejov, Dobroslav Chrobák);

- Zo súčasnej prozaickej tvorby si vybrať popri charizmatických dielach, ktoré sú pojednávané v štátnom vzdelávacom programe, ešte jedno literárne dielo (Generácia '56 alebo Generácia Mladej tvorby /Anton Hykisch alebo Ján Johanides/, literatúra šesťdesiatych rokov /Peter Jaroš alebo Ladislav Ballek/, literatúra sedemdesiatych rokov /Ľuboš Jurík alebo Jozef Puškáš/, ostatná literatúra (stručný prehľad);

- Literatúra pre deti a mládež (stručný prehľad);

- Literatúra faktu (stručný prehľad);

- Súhrn básnických zoskupení (Osamelí bežci; Univerzitní básnici; Skupina poppoézie; Barbarská generácia);

Učebné zdroje

Na podporu a aktiváciu vyučovania a učenia žiakov sa využijú nasledovné učebné zdroje:

Marta Varsányiová: Slovenský jazyk pre 1. ročník stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, SPN Bratislava, 2001

Répássyová – Koutun: Slovenská literatúra pre 1. ročník stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, SPN Bratislava, 2004